

Üzleti jog I.

JOGTANI ALAPISMERETEK

I. Jogfogalom

II. A jogi norma szerkezete

III. Érvényesség és hatályosság

IV. Jogviszonyelmélet

- **a társadalom magatartásirányítási rendszere**
- **a jog sajátosságai és fogalma**

a társadalom magatartásirányítási rendszere

- a társadalom normativitásának fogalma: előírásrendszer – tilalmak, tabuk, követendő magatartási minták, rögzült szokások összessége –, amely egy adott szituációban előírja a megfelelő magatartást
- következménye: az egyén cselekvési szabadságának korlátozása, ám a társadalmi cselekvés kiszámíthatóságának növekedése
- eszközei
 - jogszabályok
 - erkölcsi normák
 - vallási normák
 - szubkulturális normák

a jog sajátosságai és fogalma

A jog sajátosságai: a társadalom magatartásirányítási rendszerének részeként a jog jellemzője

- csak a legfontosabb viszonyokat szabályozza
- kapcsolatban van az állammal
 - az állam jogalkotó szervei hozzák létre
 - az állam jogalkalmazó szervei alkalmazzák és kényszerítik ki

I. Jogfogalom 4.

a jog fogalma

- a társadalom magatartásirányítási rendszerének része, funkciója az emberi magatartás szabályozása
- hipotetikus szerkezetű magatartási szabályokból áll
- szabályai általánosan vannak fogalmazva
- szabályait ismétlődően kell követni
- az állam hozza létre: jogalkotás
- az állam működteti: jogalkalmazás
- csak a legfontosabb viszonyokat szabályozza: rendeltetése az emberi magatartás szabályozása révén a társadalom rendezettségének biztosítása
- belső ellentmondásmentességre törekszik: állandósult önszabályozó intézmények működtetése révén

érvényesség: alacsonyabb szintű jogszabály nem mondhat ellent magasabb szintű jogszabály előírásainak: egy időpillanatban akadályozza meg az egymásnak ellentmondó szabályok létét

időbeli hatály: a később született – és a korábbinak ellentmondó – jogszabály hatályon kívül helyezi a korábbi: a jogszabályok között az időben kialakuló ellentmondásokat akadályozza meg

II. A jogi norma szerkezete 1.

a klasszikus magatartási szabályok – regulatív szabályok – logikai **szerkezete** (nem tipikus jogi normák: fogalommeghatározás, generálklauzula, preambulum, vélelem, fikció)

- **hipotézis**: feltétel, leírja a társadalmi szituációt, amelyben a magatartást tanúsítani kell
- **diszpozíció**: rendelkező rész, amely előírja a meghatározott magatartást – a tevést, a nem-tevést vagy a tevés meghatározott módját
- **jogkövetkezmény**: a diszpozícióban előírt magatartás következménye
 - szankció
 - jutalom
 - egyéb joghatás

II. A jogi norma szerkezete 2.

a diszpozíció szerint a norma három **típusa**:

- **imperatív**: közjogban a jogalanyra kötelező
- **kógens**: magánjogban a jogalanyra kötelező
- **diszpozitív**: a magánjogban nem kötelező, hanem ajánló jellegű: a jogalanyok együttes akarattal eltérhetnek tőle (a magánakarat hézagait tölti ki)

III. Érvényesség és hatályosság 1.

a köznyelvi használattal szemben: **nem** egymás **szinonimái**

■ az **érvényesség**: tágabb és elméleti kategória: a jog és a nem-jog határait jelöli ki

■ a **hatályosság**: szűkebb és gyakorlati kategória: a jog határain belül a „működő” jogot írja körül

III. Érvényesség és hatályosság 2.

érvényesség: három feltétele, hogy a jogszabályt

- „megalkossák”: arra hatáskörrel rendelkező állami jogalkotó szerv megfelelő eljárás keretében létrehozza

- „kihirdessék”: az érdekeltek tudomására hozzák

 - országos hatályú jogszabály esetében: a *Magyar Közlöny*ben való megjelenés

 - helyi hatályú jogszabály esetében: a kihirdetés egyéb módja

- ne mondjon ellent – a jogforrási hierarchiában – magasabb szintű jogszabály előírásainak: ha ellentmond = érvénytelenség (az Alkotmánybíróság szerepe)

III. Érvényesség és hatályosság 3.

hatályosság: három megnyilvánulási területe: időbeli, személyi, területi hatály

■ **időbeli hatály:** mettől meddig él a jogszabály?

■ **kezdet:**

■ kihirdetésével egyidőben

■ kihirdetése után: „kódexek” esetében

■ kihirdetése előtt: visszamenőleges hatály: kivételes lehetőség

■ **vége:**

■ később született jogszabály vele ellentétes rendelkezést hoz: „hatályon kívül helyezi” a korábbi

■ maga a jogszabály rendelkezik saját hatályának végéről: kivételes megoldás

III. Érvényesség és hatályosság 4.

- **személyi hatály:** kikre vonatkozik a jogszabály?
- **általános:** mindenkire
- **különös:** szűkebb személyi körre (az a „hivatalos személy”, „házastárs” stb.)

III. Érvényesség és hatályosság 5.

- **területi hatály:** milyen területen fejt ki hatást a jogszabály?
- **országos:** központi állami jogalkotó szervek által alkotott jogszabályok
 - magyar és nem-magyar állampolgárokra egyaránt
 - magyar állampolgárokra külföldön is
 - diplomáciai mentességet élvező személyekre az országon belül sem
- **helyi:** önkormányzati rendeletek, csak saját területükön

- **a jogviszony fogalma**
- **a jogviszony elemei**
- **a jogi tények**
- **a jogviszony szerkezete**

a jogviszony fogalma

- a jog a magatartás szabályozás révén viszonyokat is szabályoz
- jogviszony: jogilag szabályozott társadalmi viszony, amelyben a jog az emberi magatartást szabályozza
- hogy a társadalmi viszonyok köréből melyek minősülnek jogviszonynak, azt a jogszabály jelöli ki

IV. Jogviszonyelmélet 3.

a jogviszony elemei: alanya, tárgya, tartalma

- **alanya:** aki a jogilag szabályozott társadalmi viszonyban meghatározott magatartást tanúsít, illetve meghatározott jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik (eladó – vevő, vállalkozó – megrendelő stb.)

négy csoportja

- természetes személy: általános és egyenlő jogalanyiség
- állam: általános és bizonyos viszonyokban kizárólagos jogalanyiség
- jogi személy: szervezet (cél, vagyon, szervezet, felelősség)
- jogképességgel fölruházott nem jogi személy szervezet: kivételes

IV. Jogviszonyelmélet 4.

■ **tárgya:**

közvetlen tárgya: a magatartás

közvetett tárgya: a dolog

■ **tartalma:** a jogok és köteleességek, amelyek az alanyokat egymással szemben megilletik illetve terhelik

a jogi tények

mindazok az események és magatartások, amelyek jogviszonyokat hoznak létre, módosítanak vagy szüntetnek meg

■ **események:**

- születés
- halál
- bizonyos életkor betöltése
- bizonyos természeti események

■ **magatartások:**

- tiltott
- megengedett: jogügyletek (egyoldalú – kétoldalú)

a jogviszony szerkezete

abszolút vagy **relatív** szerkezetű jogviszony

a megkülönböztetés alapja:

- ki van konkrétan megemlítve a jogviszonyban?
- mire köteles a kötelezett: tevéssre vagy nem tevéssre?

abszolút szerkezetű jogviszony (tipikus megnyilvánulása: a tulajdonjog)

- csak a jogosult van konkrétan megemlítve (a kötelezett nincs)
- a kötelezett csak nem-tevésre, azaz cselekvéstől való tartózkodásra köteles (nem pedig tevésre, cselekvésre)

relatív szerkezetű jogviszony (tipikus megnyilvánulása: a szerződési jog)

- a jogosult mellett a kötelezett is név szerint szerepel
- a kötelezett (általában, bár nem kizárólagosan) tevéssre, pozitív cselekvésre köteles (nem pedig csak nem-tevéssre, cselekvéstől való tartózkodásra)